

10.12.24

8-А клас

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Практичне заняття. Опис військового мистецтва, традицій та побуту козаків.

Мета: закріпити знання про причини виникнення українського козацтва та особливості військово-політичної організації Запорізької Січі та його значення; визначити особливості військового мистецтва українського козацького війська, вчити учнів описувати характерні риси козацьких традицій і побуту; розвивати вміння учнів самостійно досліджувати історичні джерела, виділяти необхідну інформацію, аналізувати, систематизувати та узагальнювати її для пошуку відповідей на поставлене запитання; виховувати повагу та гордість до історичного минулого нашого народу.

Актуалізація опорних знань

Тест-контроль

1. Що означає слово «козак»?

А. Переселенець. Б. Бідняк. В. Вершник, вільна людина.

2.Що таке січ?

- А. Бойове мистецтво із застосуванням шабель
- Б. Місце, де зберігалася зброя
- В. Укріплена фортеця козаків на Дніпрі, яку будували зі стовбурів дерев

3.Першу козацьку фортецю збудували на острові...

А. Зміїному. Б. Мала Хортиця. В. Велика Хортиця.

4.Як називали козаків, які перебували на державній службі? А.

Найманці. Б. Реєстрові козаки. В. Характерники.

5.Скільки упродовж усієї історії доби Козаччини існувало Запорозьких Січей?

А.6 Б.5 В.8

6.Що таке клейноди?

А)символи військової та цивільної влади у козаків

Б) символи влади у Речі Посполитій

В) елементи одягу козаків.

Мотивація навчальної діяльності

Епіграф до уроку:

Так ось вона, Січ! Ось воно те гніздо, звідкіля вилітають усі ті горді, як орли, і дужі, як леви. Ось звідки розливається козацька воля по всій Україні.

Вивчення нового матеріалу

Козаки за внутрішніми якостями та за зовнішніми ознаками були повним відображенням свого народу, свого часу, вони відповідали всім ознакам справжніх патріотів своєї Батьківщини. Вони були здебільшого середнього росту, сильні, хоробрі, міцні, плечисті, від степового повітря і літньої спеки були смаглявими. З постриженою головою на якій був тільки чуб (оселедець), з довгими вусами на верхній губі, вічно тримаючи люльку в зубах, погляд завжди був похмурим, зустрічаючи сторонніх спочатку непривітно, неохоче відповідаючи на питання, згодом лагіднішав, веселішав. Постать козаків завжди надихала мужністю, неповторним гумором, молодечтвом.

Робота зі схемою

Характеристика козака.

Добродушність, щедрість, безкорисливість, щира дружба, висока любов до свободи – були характерними рисами наших козаків, вони краще воліли люту смерть, ніж ганебне рабство.

Військова майстерність козаків

З давніх-давен нашому народові приходилося відстоювати права на свободу і вільне існування, адже наша земля завжди була щедрим і багатим краєм, на який зазіхали і сусіди. І тому козаки присвятили усе своє життя боротьбі за волю своєї рідної країни; боронили рідний народ і свою землю, прагнули свободи, незалежності і утворення власної самостійної

держави.

Одяг козаків

До середини XVII ст. одяг козаків був різноманітним.

Рядові козаки одягалися просто: сорочки, штани, поганенькі свитки й шапки, плащі (кобеняки).

Згодом з'явився типовий козацький одяг:

- каптан (жупан) довгий, перепоясаний м'яким поясом, до якого з лівого боку причеплена шабля;
- шапка, обшита хутром, дно дещо звисало. Знатний козак поверх жупана носив широку кирею, підбиту хутром, деколи з багатим коміром. Парадний одяг у козаків був багатим і розкішним

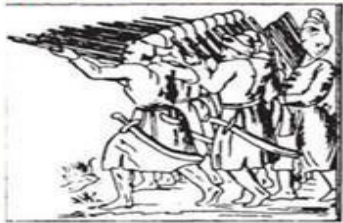
Робота з першоджерелами (стор.79-80)

Основні види військового мистецтва козаків: Піхота, Кіннота, Рухомий табір, Артилерія, Саперна справа, Морські походи. У запорожців був оригінальний тришеренговий бойовий порядок шикування козацької піхоти. Перша шеренга стріляла, друга після першого пострілу подавала їй заряджені третьою шеренгою рушниці. Завдяки злагодженій роботі козаків у шеренгах мушкетний вогонь був щільним і безперервним. Часто саме від нього залежав результат битви: ворожа кіннота, зазнаючи чималих втрат, відступала, тоді бойову ініціативу перебирала козацька кіннота, яка переслідувала втікачів і підтримувала нову атаку піхоти. Крім піхоти козаки мали і кінноту, яка вела наступ так званою лавою: шикувалася півколом, атакуючи противника з флангів, з фронту і з тилу одночасно. Найоригінальнішим й найпопулярнішим серед козаків був бойовий порядок, що називався табором. Такий порядок застосовувався в обороні та наступі. Він будувався з возів, сріплених ланцюгами у кілька рядів та влаштованих чотирикутником, півмісяцем або овалом. Козацька флотилія складалася з малопомітних та швидкохідних човнів, так званих чайок, маневреність яких дозволяла козакам швидко наздоганяти супротивника й атакувати його, таким чином оминаючи перший етап морського бою – артилерійську дуель. Артилерії на Січі було небагато, тому вона цінувалася на вагу золота і навіть належала до військової скарбниці. Звичайна кількість гармат не перевищувала 20-30, серед яких більшість складали гармати малих калібрів («фальконети»). Вони встановлювалися на возах і козачих суднах, грали велику роль в наземних і морських битвах.

Козацькі військові тактики

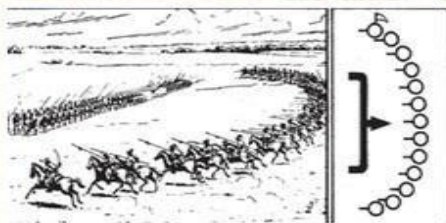
Виклик на герць

Тришеренговий («батовий») порядок козацької піхоти

Оборонний бій трикутником

Наступ козаків «лавою»

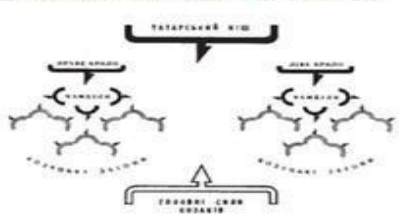

Схема бою козаків «розгардіашем» (окремими загонами)

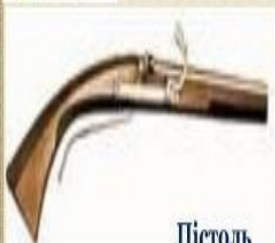
На озброєнні у козаків були шаблі, короткі списи, стріли і вогнепальна зброя - мушкети, пістолі, самопали, рушниці. Кожен козак повинен був мати сокиру, косу, лопату, шнури для будівництва укріплень і перешкод

Козацька розвідка.

1) Козацький сигнальний маяк — так звана фігура, що являла собою піраміду з просмолених бочок. Вона була обов'язковою спорудою на кожному сторожовому пості.

2) При виявленні татар або іншої небезпеки спостерігачі оповіщали населення про небезпеку, а козацькі війська вирушали назустріч противнику.

Озброєння козаків

Пістоль

Бойовий молоток-топірець ("келеф" або "чекан")

Захальвні ножі

Спис

Шаблі

Козацькі клейноди

Козацькі клейноди (з німецької - «коштовність») - знаки розрізнення козацьких військ та символи влади козацької старшини. Це: корогви, булави, бунчуки, пірначі, печатки, каламарі, значки, трості суддівські, литаври.

Козацькі клейноди: 1. Пірняч і булава; 2. Бунчук; 3. Литавра; 4. Козацька печатка; 5. Козацькі корогви (прапори)

Їжа запорозьких козаків

Основу козацького харчування становили страви з борошна й круп. Широко вживалася риба. Овочі були на козацькому столі дуже рідко. Козацькі страви: тетеря, рубці, галушки, риба, свиняча голова до хрону, локшина, гречана й пшоняна каші, житній хліб, пшеничні коржі, молоко. З житнього борошна варили соломаху, в яку додавали олію. Тетерею називали тісто з житньої муки, розведене молоком або водою з медом. Від татар козаки перейняли

вживання часнику й цибулі, від молдаван — мамалиги. Гарячу їжу готували у великих мідних або залізних казанах, на весь курінь. У кожному курені стояли столи, а довкола них — лави, на яких сідали козаки. Кошовий отаман завжди сидів під іконою на покутті. Обід розпочинався о 12 годині з молитви. Кухарі насипали їжу у великі миски й ставили на кожному столі, а поруч із їжею — всілякі напої у великих відрах, на яких вішали дерев'яні черпаки. Рідкі страви їли ложками, а тверду їжу брали руками або однозубою виделкою. Після обіду козаки кланялися отаману, одне одному й дякували кухареві. Отаман виходив ізза столу й кидав гроші у скриньку. Так само чинили всі козаки: ці гроші діставав кухар і за них купував на базарі харчі на другий день. Із міцних напоїв козаки пили горілку, варенуху, пиво. Консервувати овочі козаки не вміли, натомість масово використовували соління, сушіння та в'ялення м'яса й риби. У морські походи вони брали сухарі, соломаху, варене пшоно та солоне сало. Козаки витримували всі християнські пости й не вживали тваринної їжі у середу та п'ятницю

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Закінчити речення

Яку роль в житті козацтва відігравала православна церква і чому?

Якою господарською діяльністю займалися козаки?

Чому козаки завжди працювали озброєними?

Чому український народ бачив у козаках своїх захисників?

Домашнє завдання:

- **Опрацювати матеріал на стор.79-81, опорний конспект.**
- **Написати твір-опис «Подорож на Січ».**

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, або на ел. адресу
nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіху у навчанні!